

AKVEDUKT DIOKLECijanove PALAČE

Giordano della Cava dubrovački vodovod koji završava spremnicima na Minčeti i pri ulazu u grad, gdje je po njegovu nacrtu izgrađena česma ukrašena reljefnim maskeronima i pokrivena kupolom.

LIT.: A. Gnirs, Beispiele der antiken Wassersorgung aus dem istrischen Karstlande, Bulićev zbornik, Zagreb 1924. — B. Ilaković, Rimski akvedukti na području sjeverne Dalmacije, Zagreb 1982. J. Bil.

ALAČEVIĆ, Josip, arheolog i konzervator (Makarska, 1826 — Zadar, 7. III. 1904). Konzervator III. odjela za spomenike (arhivi) bečke Centralne komisije. Istraživao je povijest Dalmacije od rim. doba do srednjega vijeka i topografiju rim. provincije Dalmacije. God. 1878. osnovao časopis »Buletino di archeologia e storia dalmata« (s M. Glavinićem). Nakon premještanja u Zadar osnovao reviju »Tabularium« (s braćom Böttner). Bio je dopisni član arheoloških instituta u Beču i Berlinu.

BIBL.: La via romana da Sirmio a Salona, Buletino ASD, 1881 i 1882; L'antichissimo acquedotto di Zara, ibid., 1898; Naronia ed il seno Naroniano, ibid., 1899.

LIT.: F. Bulić, Giuseppe Alačević (nekrolog), Buletino ASD, 1904.

Ž. Ra.

ALBERT, slikar u Istri (XV. st.). U crkvi Sv. Vida u Pazu 1461. izradio je dvije zidne slike: *Bl. Djevica Marija s djetetom na prijestolju* i *Prijestolje milosti* (glag. natpis: »moistar Albert«). Od ciklusa fresaka u crkvi Sv. Kvirina u Jasenoviku očuvan je lik Sv. Antuna i velika narativna kompozicija *Poklonstvo kraljeva*. Radio je u stilu mletačke gotike.

LIT.: B. Fučić, Istarske freske, Zagreb 1963.

ALBERTAL (Alberthaler), Ivan, Hans (Johann), graditelj i klesar (Rovereto, Švicarska, oko 1575 — Zagreb, 1648). Djelovao u Njemačkoj i Austriji (gradi župnu i isusovačku crkvu i dio seminara u Dillingenu, dvorac Willibaldsburg, isusovačke crkve u Eichstattu i Innsbrucku). God. 1633. dolazi u Zagreb, gdje sklapa ugovor o gradnji juž. zvonika katedrale. Masivan zvonik jednostavnih renesansnih oblika gradio je do 1641. a krovnište zvonika dovršava 1643. Nakon požara 1645. u kojemu je stradala i katedrala sklapa ugovor (1647) o obnavljanju svoda u svetištu katedrale i zidanju srušenoga svoda nad pjevalištem; svodove je restaurirao u kasnogotičkom mrežastom obliku. Obnovom katedrale nakon potresa 1880. uklonjeni su zvonik i svod svetišta.

LIT.: I. K. Tkalić, Prvostolna crkva zagrebačka nekoć i sada, Zagreb 1885. — D. Cvitanović, Graditelj Hans Alberthal, Radovi IPU, 1984, 8. — L. Dobronić, Biskupski i kaptolski Zagreb, Zagreb 1991. R.

ALBERTINI (Da Pirano), Gaspere, kipar i graditelj oltara (Piran, XVIII. st.). Djelovao u Istri, na Cresu i Lošnju. God. 1764–87. izradio oltare Sv. Lucije (sada Sv. Petra) i Gospine krunice u župnoj crkvi u

Novigradu. U crkvi Sv. Antuna opata u Velom Lošnju radi (oko 1783) gl. oltar s reljefom *Večera u Emausu*, a u crkvi Marije Snježne u Cresu oltar Sv. Roka. Posebnu pozornost pridaje obradi mramora, arhit. kompoziciji oltara, polikromiji i rasporedu ornamenata.

LIT.: A. Cella, Il Duomo di Cherso, Pagine istriane, Kopar 1951, 5, str. 21. — I. Parentin, Cittanova d'Istria, Trst 1974, str. 174 i 194. — R. Matejčić, Djela primorskih baroknih oltarista Gašpara Albertinija iz Pirana i Franje Capovilla iz Kopra na Kvarneru i u Rijeci, ZUZ, 1984. Ra. Mat.

ALBINI, Alfred, arhitekt (Zagreb, 15. VII. 1896 — 4. XI. 1978). Sin kompozitora S. Albinija. Studirao arhitekturu na Tehničkom fakultetu u Zagrebu 1919–23. Nakon studija radi u ateljeu V. Kovačića, a poslije njegove smrti prelazi kod H. Ehrlicha, radeći uglavnom na dovršenju palače zagrebačke Burze prema Kovačićevu projektu (1923–26). Od 1925. do

ALBERT, *Bl. Djevica Marija s djetetom na prijestolju*, freska u crkvi Sv. Vida u Pazu

A. ALBINI, kuća Arko u Zagrebu

umirovljenja 1962. profesor na Tehničkom fakultetu u Zagrebu; predavao je povijest arhitekture najnovijega doba.

Projektirao je stambene i obiteljske kuće, javne zgrade, bavio se pitanjima urbanizma i zaštite spomenika kulture, pisao stručne i teoretske članke i slikao. U arhitekturi zastupa umjereni modernizam s oslonom na tradiciju, što mu je omogućilo da svoje građevine uspješno interpolira u pov. urbane cjeline (kuća Arko i projekt za Muzičku akademiju na Gornjem gradu u Zagrebu). Njegova široka obaviještenost o svim arhit. pitanjima, a osobito izrazita sposobnost da kreativno sintetizira raznovrsne poticaje, rezultirali su visokom profesionalnom razinom njegovih projekata. Projektirao je stambenu zgradu Balić u Švearvoj ul. u Zagrebu (1927), Gradsku štedionicu u Osijeku (1930), Hrvatski dom u Sušaku (1936–47), kuću Arko na Gornjem gradu u Zagrebu (1938), moderni stambeni blok u Zadru (1954), Tehnološki fakultet u Zagrebu (1956–64), obiteljsku kuću Dukar u Hvaru (1934), te u Zagrebu kuće Meixner u Malinovojoj ul. (1935), Balog u Gortanovojoj ul. (1935), i Uzorinac u Kozarčevnoj ul. (1935).

Od njegovih neizvedenih projekata važniji su: Hrvatski dom u Osijeku (1927), kazalište u Novom Sadu (1928), Banovinska palača u Splitu (1930), rimokatolička katedrala u Beogradu (1930), crkva Sv. Ćirila i Metoda u Sušaku (1931), Umjetnički dom u Zagrebu (1932), regulacija Trga kralja Petra u Sarajevu (1933), Državna obrtna i produžna škola u Zagrebu (1935), neboder »Albanija« u Beogradu (1938), hotel i kupalište u Zagrebu (1941), Muzička akademija u Zagrebu (1962), te niz urbanističkih studija: Sveučilišni grad u Zagrebu (1935), Novi Beograd (1957), prostor oko katedrale u Kölnu (1959), centar Trnja s novom vijećnicom (1965), zgrada Radio-televizije (1969) i regulacija prostora oko Trga bana J. Jelačića (1972) — sve u Zagrebu.

U okviru svojega aktivnog bavljenja konzervatorskom problematikom izradio je projekt za rekonstrukciju Eufrazijeve bazilike u Poreču (1960) a sudjelovao je i pri inventarizaciji hist. spomenika Gornjega grada i Kaptola u Zagrebu (1964–65).

Njegov slikarski opus nije velik ali je zanimljiv po slobodi interpretacije pretežno urbanih motiva (crteži, grafike) i po sklonosti prema eksperimentu, napose u apstraktnim kompozicijama izvedenim u kombiniranoj tehnici

BIBL.: *Francuska arhitektura*, HR, 1934, 11; *Regulacija Kaptola u Zagrebu*, ibid., 1935, 3; *Nаша arhitektura u prošlosti i sadašnjosti*, Obzor, spomen-knjiga 1860–1935, 1936; *Premišljanje o povijesnoj istini Adolfa Loosa*, Telegram, 7. VII. 1972.

LIT.: Z. Vrkljan, Alfred Albini, ČIP, 1978, 11.

ALBINI, Ivan → JOHANNES ALBINUS

ALBONA → LABIN

ALBRECHT, Dragutin (Carl), litograf i tiskar (Gera u Saskoj, 23. VII. 1824 — Zagreb, 26. II. 1887). Obrt uči u rodnom gradu. God. 1843–51. radi u Varaždinu u litografiji J. Platzer. God. 1851. osniva u Zagrebu prvu litografsku radionicu a 1857. tiskaru. God. 1865. kupuje (s H. Fiedlerom) knjižaru L. Župana. Izdaje list »Domobran« i tiska periodična izdanja (»Dragoljub«, »Književnik«, »Hervat«, »Hrvatska lipa«, »Hrvatska vila«).

God 1855–59. suradnik mu je J. Hühn. Za knjigotiskarske i litografske radove dobiva priznanja na izložbama u Zagrebu, Beču, Budimpešti i Trstu.

LIT.: V. Klaić, Knjižarstvo u Hrvata, Zagreb 1922. — E. Molinari i D. Metzner, Počeci i razvitak litografije u Jugoslaviji, Grafička revija, 1932–36, 3. — J. Keimel, Spomen-knjiga o djelovanju tipografske odnosno grafičke organizacije u Zagrebu, Zagreb 1940. O. Ma.

ALEGRETTI, Marin → RADOJ, MARIN

ALEKSANDER, Artur Oskar, slikar (Zagreb, 20. II. 1876 — Samobor, 16. IV. 1953). Studirao je na Académie Julian u Parizu (1894–96), zatim kod E. Carrière i J. Whistlera, te na Akademiji u Beču (1898–99). God. 1905–08. živi u Beču, a zatim do kraja života u Samoboru. Sudjelovao je na izložbama hrv. umjetnika u Budimpešti (1896), Petrogradu (1899/1900) i Parizu (1900). Kao član »Hagenbunda« od 1908. izlaže u Beču, sa secesijom u Beču, Berlinu i Münchenu. Retrospektivnu izložbu priredio je 1937. u Beču.

Početni pariški radovi pokazuju utjecaje impresionizma (Emile Zola, 1895; *Autoportret*, 1896), a poslije se u pejzažima, mrtvim prirodama i aktovima priklanja poentilizmu (*Nadeno*, 1912). Pod utjecajem secesije (G. Klimt) nastaju djela koja se odlikuju kolorističkom rafiniranošću, prozračnošću i mekoćom linija. Za vrijeme I. svj. r. bio je ratni slikar. Između dva svj. r. slikao portrete i velike kompozicije. Bavio se skupljanjem umjetnina.

LIT.: M. Kuček, U povodu stogodišnjice rođenja Artura Oskara Aleksandera, Vjesnik, 31. VIII. 1976. B. Šu.

ALEKSINICA, selo u općini Perušić u Lici. Na širem području sela nalazio se utvrđeni župni grad *Potorjan* ili *Bužan*, a u njegovu podgrađu Potorjan ili Tržić, trgovačko i zborna mjesto Buške župe (Bužana). U XV. st. spominju se župna crkva Bl. Dj. Marije od Bužana i hospital Sv. Marije Magdalene. Grad i naselje uništili su Turci početkom XVI. st.

LIT.: S. Pavičević, Seobe i naselja u Lici, Gospić 1990.

R.

ALEŠI, Andrija, kipar i graditelj (Drač, Albanija, 1420/25 — Split, 1504/05). God. 1435. radi u Zadru kao pomoćnik klesara Marka Petrova iz Troje (Apulija), a 1455. spominje se među pomoćnicima Jurja Dalmatinca pri gradnji šibenske katedrale. Za splitske dominikance radi 1448. kapelu Sv. Katarine, a 1452. postaje gl. pomoćnik J. Dalmatinca na *Loggi dei Mercanti* u Anconi. Od 1453. u Rabu izvodi više djela u rapskim crkvama i palačama za obitelji Crnota, Skafo i Zudenigo. God. 1456. ima u Splitu radionicu s brojnim pomoćnicima te izvršava mnoge graditeljske i kiparske narudžbe. Javlja se u Trogiru, gdje podiže svoje najvažnije djelo: krstionicu katedrale u koju je uklesao svoje ime i godinu 1467; tada započinje njegova suradnja s N. Firentincem s kojim radi na kapeli Blaženog Ivana Ursinija u trogirskoj katedrali i na pročelju augustinske crkve Sv. Marije na Tremitima (1472/73). Vrativši se u Dalmaciju, djeluje pretežno u Splitu, gdje sebi podiže nadgrobnu ploču u crkvi Sv. Duha (nadgrobni natpis: Andreas Alexius Durrachinus). U krstionici trogirske katedrale izradio je svoja glavna kiparska djela: reljef *Kristovo krštenje* nad portalom, reljef Sv. Jerolim u pilji i veći dio plastične dekoracije. Temu Sv. Jerolima u pilji ponovio je 1480. na kamenom poliptihu u crkvi toga sveca na Marjanu u Splitu. Na osnovi stilskih analogija pripisuje mu se (ili njegovoj radionici) nekoliko reljefa Sv. Jerolima očuvanih u Dalmaciji i u svj. muzejima i kolekcijama (Galerija umjetnina u Splitu, crkva Sv. Ivana u Zadru, crkva St. Maria Zobenigo i S. Girolamo in Deserto u Veneciji).

Alešijeve se skulpture odlikuju mekom, pomalo mlohavom modelacijom, mišićavim i koštunjavim prikazima ljudskoga lika s karakterističnim izduženim glavama. U ranijim radovima u Splitu i Rabu prevladavaju oblici kasne gotike na kojima se osjećaju utjecaji J. Dalmatinca, dok su u kasnijima jači utjecaji N. Firentinca. U krstionici trogirske katedrale ostvario je sintezu kasnogotičkih i ranorenesansnih elemenata. Nakon J. Dalmatinca i N. Firentinca, A. je najznačajniji stvaralac arhitekture i skulpture u Dalmaciji u XVI. st.

LIT.: C. Fisković i K. Prijatelj, Albanski umjetnik Andrija Aleši u Splitu i Rabu, Split 1948. — K. Prijatelj, Novi prilog o Andriji Alešiju, Prilozi — Dubrovnik, 1950. — I. Petricolić, Alešijev reljef sv. Jerolima u Zadru, VjAHD, 1957. — C. Fisković, Alešijev reljef u Londonu, Peristil, 1967–68, 10–11. — A. Markham-Schulz, Niccolò di Giovanni Fiorentino and Venetian Sculpture of the Early Renaissance, New York 1978. K. Plj.

ALETIN NATALI, Ivan (Dživo), skupljač i polihistor (Dubrovnik, 1670 — 26. I. 1743). Bio je tajnik Dubrovačke Republike (od 1708) i suosnivač Akademije ispraznih. Skupio je bogatu biblioteku sa 400 inkunabula i mnogo rukopisa. Osnovao je vlastiti muzej (Muzej Aletin) u kojemu su bili ulomci rim. plastike, natpisi, vaze, medalje te osobito bogata numizmatička zbirka. Muzejsku zgradu je sistematizirao po uzoru